

Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija
Patērētāju tiesību aizsardzības centrs

K.Valdemāra ielā 157, Rīgā, LV – 1013 ♦ tālr. (+371)67388624 ♦ fakss (+371)67388634 ♦ e-pasts: ptac@ptac.gov.lv

SIA „Logu Fabrika”
Reģ.Nr. 50003871911
Brīvības ielā 95
Rīgā, LV-1001

LĒMUMS
par nevienlīdzīgiem un netaisnīgiem līguma
noteikumiem
Rīgā

2007.gada 12.jūnijā

Nr.33-Ig

Patērētāju tiesību aizsardzības centrs (turpmāk – *PTAC*), izvērtējot SIA „Logu Fabrika” (turpmāk- *Sabiedrība*) patērētājiem piedāvāta līguma projekta par konstrukcijas (logi, durvis) izgatavošanu, piegādi un uzstādīšanu (turpmāk- *Līguma projekts*) un ņemot vērā lietā esošos materiālus, **konstatē**:

[1] 2007.gada 9.martā *PTAC* pieprasīja paskaidrojumus no SIA „Tirdzniecības nams „Kurši”” sakarā ar 2007.gada 22.februārī saņemto patērētāja (...) iesniegumu par pretenziju pret SIA „Tirdzniecības nams „Kurši”” uzstādīto alumīnija konstrukciju un tam pievienoto 2005.gada 6.janvāra līgumu Nr.12, kas noslēgts starp (...) un SIA „Tirdzniecības nams „Kurši”” par konstrukcijas izgatavošanu, piegādi un uzstādīšanu.

[2] 2007.gada 16.martā *PTAC* saņēma paskaidrojuma vēstuli no SIA „Tirdzniecības nams „Kurši””, kurā minēts, ka SIA „Tirdzniecības nams „Kurši”” 2006.gada 28.decembrī noslēdza līgumu par kustamās mantas pārdošanu un tiesību un pienākumu kopuma nodošanu, saskaņā ar kuru SIA „Tirdzniecības nams „Kurši”” nodeva, bet *Sabiedrība* pieņēma visu ražošanas inventāru un ražošanas materiālus logu izgatavošanas jomā, kā arī nodeva visu tiesību un pienākumu kopumu attiecībā uz logu ražošanu un ar to saistīto pakalpojumu sniegšanu. SIA „Tirdzniecības nams „Kurši”” norāda, ka līdz ar to tās kompetencē vairs neietilpst līgumu slēgšana ar patērētājiem par logu izgatavošanu un montāžu.

[3] *PTAC* 2007.gada 20.martā pieprasīja un 2007.gada 23.aprīlī saņēma *Sabiedrības* paskaidrojumus, kuros *Sabiedrība* informē, ka *Sabiedrība* ir izstrādājusi jaunu patērētājiem piedāvātu līguma variantu, tas ir, *Līguma projektu*, kas pievienots iesniegumam.

[4] *PTAC*, saskaņā ar *Patērētāju tiesību aizsardzības likuma* (turpmāk- *PTAL*) 25.panta ceturtās daļas 6.punkta un Ministru kabineta 2006.gada 1.augusta noteikumu Nr.632 „*Patērētāju tiesību aizsardzības centra nolikums*” 4.13.apakšpunkta noteikumiem izvērtējot *Līguma projekta* noteikumu atbilstību normatīvo aktu noteikumiem, 2007.gada 27.aprīlī aicināja *Sabiedrību* līdz 2007.gada 18.maijam izteikt savu viedokli par *Līguma projekta* noteikumu atbilstību *PTAL* un citu normatīvo aktu prasībām.

[5] Līdz šim brīdim *Sabiedrības* viedoklis *PTAC* nav saņemts.

PTAC, izvērtējot lietā esošos materiālus, **secina**:

1. Saskaņā ar *PTAL* 25.panta ceturtās daļas 6.punktu *PTAC* funkcijās ietilpst „*patērētāju tiesību ievērošanas uzraudzība līgumu projektos un līgumos, ko patērētāji slēdz ar ražotājiem, pārdevējiem vai pakalpojumu sniedzējiem, arī normatīvajos aktos paredzēto darbību veikšana, lai ražotājs, pārdevējs vai pakalpojuma sniedzējs grozītu līguma projektu vai pārtrauktu pildīt līguma noteikumus, ja līguma projektā vai noslēgtajā līgumā konstatēti netaisnīgi vai neskaidri noteikumi*”. Tādējādi *PTAC* ir tiesīgs pieņemt lēmumu par nevienlīdzīgiem un netaisnīgiem *Līguma projekta* noteikumiem savas kompetences ietvaros.

2. Saskaņā ar *PTAL* 3.panta 2.punkta noteikumiem „*patērētāja tiesības ir pārkāptas, ja nav ievērots līgumslēdzēju pušu vienlīdzības princips un līguma noteikumi ir netaisnīgi*”. Savukārt saskaņā ar *PTAL* 6.panta pirmo daļu „*ražotājs, pārdevējs vai pakalpojuma sniedzējs nedrīkst piedāvāt tādus līguma noteikumus, kas ir pretrunā ar līgumslēdzēju pušu tiesiskās vienlīdzības principu, šo likumu un citiem normatīvajiem aktiem*”. Tātad atbilstoši *PTAL* 6.panta pirmās daļas noteikumiem *Sabiedrība* nedrīkst iekļaut netaisnīgus līguma noteikumus patērētājiem piedāvātajos līgumos un to projektos.

3. Lai arī konkrētais līgums ir noslēgts, tomēr *PTAL* ir paredzēti izņēmumi no vispārējiem līgumu slēgšanas noteikumiem. Lai konstatētu, vai attiecīgais līguma noteikums ir apspriests, jāņem vērā *PTAL* 6.panta piektajā un septītajā daļā noteiktais. Saskaņā ar *PTAL* 6.panta piektajā daļā teikto „*līguma noteikums vienmēr ir uzskatāms par savstarpēji neapspriestu, ja līgums sastādīts iepriekš un patērētājam nav bijis iespējams ietekmēt attiecīgā līguma noteikumus*”. No šīs tiesību normas izriet, ka noteikums vienmēr uzskatāms par neapspriestu, ja tas ir sastādīts iepriekš un patērētājam tādēļ nav bijusi iespēja iespaidot tā saturu. Vistipiskākais šāda gadījuma piemērs ir tipveida jeb standartlīgums. Šāds viedoklis ir pamatots arī tiesību doktrīnā: „*standartlīgumi per se tiek uzskatīti par neapspriežamiem, tāpēc standartnoteikumu piemērošanas gadījumā faktiski nav nekādas juridiskas iespējas izvairīties no Netaisnīgu līgumu direktīvas piemērošanas. Pat skaidri izteikts patērētāja apliecinājums, ka viņš ir iepazīstināts ar līguma standartnoteikumiem un vienojies par tiem neizslēdz direktīvas piemērošanu*” (Zadraks G. „*Direktīvas 93/13/EEK par netaisnīgiem noteikumiem patērētāju līgumos nepieciešamā reforma*”// „*Likums un Tiesības*”, 2005. Nr.4, 103.lpp.). Turklāt atbilstoši *PTAL* 6.panta sestajai daļai, „*ja ir apspriesti atsevišķi līguma noteikumi vai atsevišķu noteikumu attiecīgi aspekti, tad nevar uzskatīt, ka savstarpēji apspriesti ir arī pārējie līguma noteikumi*”. Savukārt, *PTAL* 6.panta septītajā daļā nosaka, ka „*ja ražotājs, pārdevējs vai pakalpojuma sniedzējs apgalvo, ka līguma noteikumi ir savstarpēji apspriesti ar patērētāju, viņa pienākums ir to pierādīt*”.

PTAC norāda, ka par apspriestiem līguma noteikumiem uzskatāmi līguma noteikumi, par kuriem līgumslēdzēji, savstarpēji tos apspriežot (savstarpēji apmainoties viedokļiem), ir vienojušies. Līdz ar to parakstīts līgums pats par sevi nav pietiekams pierādījums tam, ka līgumslēdzēji ir savstarpēji apsprieduši katru līguma noteikumu atsevišķi (sk. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 7.marta spriedums lietā Nr.C30519003 motīvu daļas 14.punktu).

4. *PTAC* 2007.gada 27.aprīlī aicināja *Sabiedrību* izteikt savu viedokli par *Līguma projekta* noteikumu atbilstību normatīvo aktu prasībām. Līdz šim laikam *PTAC* nav saņēmis nekādu rakstveida informāciju no *Sabiedrības*.

PTAC norāda, ka no *Administratīvā procesa likuma* (turpmāk- *APL*) 62.panta pirmās daļas izriet iestādes pienākums, lemjot par tāda administratīvā akta izdošanu, kurš varētu būt nelabvēlīgs adresātam vai trešajai personai, noskaidrot un izvērtēt adresāta vai trešās personas viedokli un argumentus šajā lietā.

Saskaņā ar *APL* iestādes pienākums ir objektīvi noskaidrot lietas apstākļus un nepieciešamības gadījumā vākt pierādījumus pēc savas iniciatīvas, kā arī dot administratīvā procesa dalībniekiem norādījumus un ieteikumus (objektīvās izmeklēšanas princips). *APL* 59.panta pirmā daļa nosaka, ka „pēc administratīvās lietas ierosināšanas iestāde iegūst informāciju, kas saskaņā ar normatīvajiem aktiem ir nepieciešama, lai pieņemtu attiecīgo lēmumu. Lai iegūtu nepieciešamo informāciju un panāktu tiesisku, taisnīgu un efektīvu lietas izskatīšanu, iestāde pēc iespējas dod administratīvā procesa dalībniekiem norādījumus un ieteikumus”. Savukārt *APL* 59.panta ceturtnā daļa nosaka, ka „procesa dalībniekam ir pienākums iesniegt pierādījumus, kas ir viņa rīcībā, un paziņot iestādei par faktiem, kas viņam ir zināmi un konkrētajā lietā varētu būt būtiski”.

Objektīvās izmeklēšanas princips nozīmē, ka valsts nevar tikai „gaidīt, ko persona spēs pierādīt”, ir nepieciešams noskaidrot objektīvo patiesību lietā, jo personai vienai pašai var būt apgrūtināti pierādīt savu subjektīvo publisko tiesību vai tiesisko interešu aizskārumu. Tomēr ir jāņem vērā tas, ka „*Dalībnieku līdzdarbība procesā kalpo galvenokārt viņu tiesību īstenošanai un aizsardzībai. Tā vienlaikus ir arī līdzeklis lietas apstākļu noskaidrošanai (dalībnieki lielākoties ir pat galvenie informācijas avoti). Tāpēc līdzdarbība ir gan dalībnieku tiesība, gan pienākums*” (Sk.: Kopp F. *Verwaltungsgerichtsordnung*. 10. Auflage. Munchen, 1994, S.11443 – 1144).

Tas nozīmē, ka procesa dalībnieki lēmuma pieņemšanai nepieciešamo faktu konstatēšanā nevar palikt pasīvi. Dalībniekiem savu iespēju robežās ir jāpiedalās pierādījumu savākšanā (Sk.: Bērziņš M. Objektīvās izmeklēšanas princips Administratīvā procesa likumā // *Likums un Tiesības*, 2003, Nr.6 (46), 180.lpp.), jo praksē pietiekama faktu noskaidrošana bez pušu līdzdarbības nebūs iespējama (Sk.: Schmitt Glaeser W. *Verwaltungsprozessrecht*. 9., neubearbeitete Auflage. Heidelberg, C. F.Muller Verlag, 2004, S.9.).

Tātad, vadoties no augstāk minētā, *PTAC* norāda, ka *Sabiedrībai* bija tiesības un pienākums līdzdarboties administratīvajā procesā, sniedzot *PTAC* nepieciešamo informāciju. Tā kā *Sabiedrība* līdz šim laikam nav sniegusi atbildi uz *PTAC* izteikto aicinājumu, *PTAC* ir tiesīgs pieņemt lēmumu par nevienlīdzīgiem un netaisnīgiem līguma noteikumiem bez *Sabiedrības* sniegta viedokļa.

5. Izvērtējot *Līguma projekta* noteikumus, *PTAC* konstatē, ka *Līguma projekta* 2.1.4.apakšpunkts nosaka: „*Ja Pasūtītājs atsakās no Pasūtījuma, tad viņš Izpildītājam atmaksā visus Pasūtījuma izpildei izdarītos izdevumus (mērīšanas, izgatavošanas, piegādes un uzstādīšanas izdevumi), kurus līgumsoda veidā Izpildītājs ietur no Pasūtītāja izdarītās priekšapmaksas. Līgumsods var sasniegt 50 (piecdesmit) procentu apmēru no pilnas Pasūtījuma summas.*”

Saskaņā ar šo *Līguma projekta* noteikumu Pasūtītājam (patērētājam) ir jāmaksā līgumsods, ja viņš atsakās no pasūtījuma (lauž līgumu) jebkurā gadījumā. Šajā sakarā *PTAC* vērš uzmanību uz *PTAL* 30.pantu, kas paredz, ka, ja pakalpojums no patērētāja neatkarīgu apstākļu dēļ nav izpildīts līgumā noteiktajā termiņā un patērētājs vairs nav ieinteresēts līguma izpildīšanā, patērētājam ir tiesības vienpusēji atkāpties no līguma (bez līgumsoda piemērošanas), saņemt samaksāto priekšapmaksu un pieprasīt radīto zaudējumu atlīdzību.

Tādējādi *PTAC* atzīst, ka *Līguma projekta* 2.1.4.apakšpunkts neatbilst *PTAL* prasībām. Tas nebūtu pretrunā ar šī tiesību akta prasībām tādā gadījumā, ja tajā būtu ietverts nosacījums, ka Pasūtītājs atsakās no Pasūtījuma no Izpildītāja neatkarīgu apstākļu dēļ.

Līdz ar to *PTAC* norāda, ka *Līguma projekta* 2.1.4.apakšpunkts ir jāgroza atbilstoši augstāk minētajam.

6. *Līguma projekta* 4.punkts „Citi noteikumi” paredz: „*Jebkurš strīds, domstarpība vai prasība, kas izriet no šī līguma, kas skar to, vai tā pārkāpšanu, spēkā neesamību, tiks galīgi izšķirti saskaņā ar LR likumdošanu Rīgas apgabala šķīrējtiesā, saskaņā ar Rīgas apgabala šķīrējtiesas reglamentu viena šķīrējtiesneša sastāvā pēc prasītāja izvēles, rakstveida procesā uz iesniegto dokumentu pamata, latviešu valodā.*”

No šī *Līguma projekta* noteikuma izriet, ka visi strīdi tiks galīgi izšķirti Rīgas apgabala šķīrējtiesā. Līdz ar to *PTAC* secina, ka minētais *Līguma projekta* noteikums ietver šķīrējtiesas klauzulu.

Saskaņā ar *PTAL* 6.panta trešās daļas 7.punkta noteikumiem par netaisnīgiem līguma noteikumiem uzskatāmi noteikumi, kas ”izslēdz vai kavē patērētāja tiesības vērsties patērētāju tiesību aizsardzības iestādēs vai tiesā, paredz strīdu izskatīšanu tikai šķīrējtiesā”. No konkrētās tiesību normas izriet, ka jebkurš līguma noteikums, kas kavē patērētāju izmantot iepriekš minētās tiesības, ir uzskatāms par netaisnīgu. Tā kā *Līguma projekts* paredz strīdu izskatīšanu tikai šķīrējtiesā- Rīgas apgabala šķīrējtiesā, tad minētais līguma noteikums ir uzskatāms par netaisnīgu līguma noteikumu *PTAL* izpratnē un ir atzīstams par spēkā neesošu, jo patērētājam tiek liegta iespēja realizēt savu tiesību aizsardzību Latvijas Republikas vispārējās tiesu instancēs un līdz ar to tiek kavētas patērētāja likumīgās tiesības uz savu tiesību aizsardzību tiesā. Tas izriet arī no *Civilprocesa likuma* 132.panta pirmās daļas 2.punkta noteikumiem, kas nosaka, ka tiesnesis atsakās pieņemt prasības pieteikumu, ja puses likumā noteiktā kārtībā ir vienojušās par strīda izskatīšanu šķīrējtiesā. *PTAC* norāda, ka, lai gan *Civilprocesa likumā* ir noteikts regulējums par šķīrējtiesām, tomēr strīdus, kuros viena puse ir patērētājs (kas uzskatāms par „vājāko līgumslēdzējpusi”) nav pieļaujams izskatīt tikai šķīrējtiesā, ņemot vērā, ka šķīrējtiesas spriedums nav pārsūdzams.

Tāpat *PTAC* vērš uzmanību uz to, ka Satversmes tiesa 2005.gada 17.janvāra sprieduma lietā Nr. 2004-10-01 9.3.2.rindkopā ir norādījusi, ka patērētāju tiesības

paredz īpašus ierobežojumus šķīrējtiesas līguma slēgšanai. Arī juridiskajā literatūrā pastāv viedoklis, ka šķīrējtiesas klauzula pārkāpj patērētāja tiesības. Tā, piemēram, profesors K.Torgāns ir norādījis: „Laujot bez ceremonijām patērētājam uzspiest vienu šķīrējtiesnesi un ar to viņam atņemt iespēju uz lietas izskatīšanu tiesā, tiek pārkāpts Patērētāju tiesību aizsardzības likums” (K.Torgāns. *Šķīrējtiesas Latvijā: vajadzīgas radikālas pārmaiņas*. Jurista Vārds, 11.01.2005.). K.Torgāns skaidrojis, ka šķīrējtiesas process galvenokārt ir domāts strīdu izskatīšanai starp komersantiem, kas noteikts arī UNCITRAL noteikumos (*United Nation Commission On International Trade Rule, Arbitration rules, General Assembly Resolution 31/98*), kas pārņemti daudzu Latvijas šķīrējtiesu reglamentos.

PTAC atzīmē, ka arī Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments 2006.gada 7.marta spriedumā lietā Nr.C30519003 ir atzinis, ka šķīrējtiesas klauzula ar patērētāju noslēgtā līgumā uzskatāma par netaisnīgu līguma noteikumu.

Pamatojoties uz augstāk minēto, *PTAC* norāda, ka *Līguma projekta* 4.punkta noteikums, kas ietver šķīrējtiesas klauzulu, ir uzskatāms par netaisnīgu līguma noteikumu un saskaņā ar *PTAL* 6.panta astoto daļu atzīstams par spēkā neesošu.

Vadoties no augstāk minētā un pamatojoties uz *PTAL* 3.panta 2.punktu, 5.panta pirmo un otro daļu, 6.panta pirmo daļu, 6.panta otro daļu, 6.panta trešās daļas 7.punktu, 6.panta ceturto, piekto, sesto, septīto, astoto daļu, 25.panta ceturtais daļas 6.punktu, 25.panta astotās daļas 1.punktu, *PTAC* **uzdod** SIA „Logu Fabrika”:

- 1) pārtraukt pildīt ar patērētājiem noslēgtajos līgumos tāda paša satura netaisnīgus līguma noteikumus kā *Līguma projekta* 4.punkts, kurus SIA „Logu Fabrika” un patērētāji nav savstarpēji apsprieduši;
- 2) mēneša laikā no administratīvā akta spēkā stāšanās brīža izslēgt no patērētājiem piedāvātajiem līgumu projektiem tāda paša satura līguma noteikumus kā *Līguma projekta* 4.punkts, kā arī grozīt patērētājiem piedāvātajos līgumu projektos tāda paša satura noteikumus kā *Līguma projekta* 2.1.4.apakšpunkts;
- 3) sniegt informāciju *PTAC* par administratīvā aktu izpildi pirms administratīvā akta lemjošās daļas 2.punktā noteiktā izpildes termiņa beigām atbilstoši *PTAL* 25.panta desmitās daļas noteikumiem (tai skaitā iesniedzot pārstrādāto līguma projektu).

Saskaņā ar *Administratīvā procesa likuma* 70.panta pirmo daļu, 76.panta pirmo daļu un otro daļu, 79.panta pirmo daļu un *Patērētāju tiesību aizsardzības likuma* 25.panta pirmo daļu šo administratīvo aktu adresāti var apstrīdēt Latvijas Republikas Ekonomikas ministrijā viena mēneša laikā kopš tā paziņošanas adresātiem, iesniedzot iesniegumu Patērētāju tiesību aizsardzības centrā, Rīgā, Kr. Valdemāra ielā 157.

Direktore
(zīmogs)

(paraksts)

B.Vītoliņa

(...)

IZRAKSTS PAREIZS